

S'UNIONI DE IS COMUNUS PARTE MONTIS E IS BIDDAS SUAS

SIRIS

**Sportellu Linguisticu de Is Comunas de s'Unioni Parte Montis
Progetu "Parte Montis in-lingua sarda"
Avisu R.A.S. Tu.Li.S 2024 - L.482/99 e L.R. 22/2018**

PARTE 'E MONTIS O MONTÀNGIA FIAT SU NÒMINI MEDIEVALI DE UNA DE IS CURADORIAS DE SU GIUDICAU DE ARBARÈE

S'Unioni de is Comunas Parte Montis est nàscia in su 2007. Sa sea ufitziali cosa sua est in Mòguru. Ndi faint parti is Comunas de Gonnostamatza, Masuddas, Mòguru, Pompu, Siris e de su 2017 su Comunu de Sìmaba puru. Est unu territòriu de unus 110 Kmq e nci bivint unus 6.400 pessonis in totu.

GONNOSTRAMATZA, MASUDDAS, MÒGURU, POMPU, SÌMABA E **SIRIS**

Is ses Comunas de s'Unione funt totu biddixeddas piticas, cun sèmpiri prus pagu bividoris, a pagu tretu s'una de s'àtera.

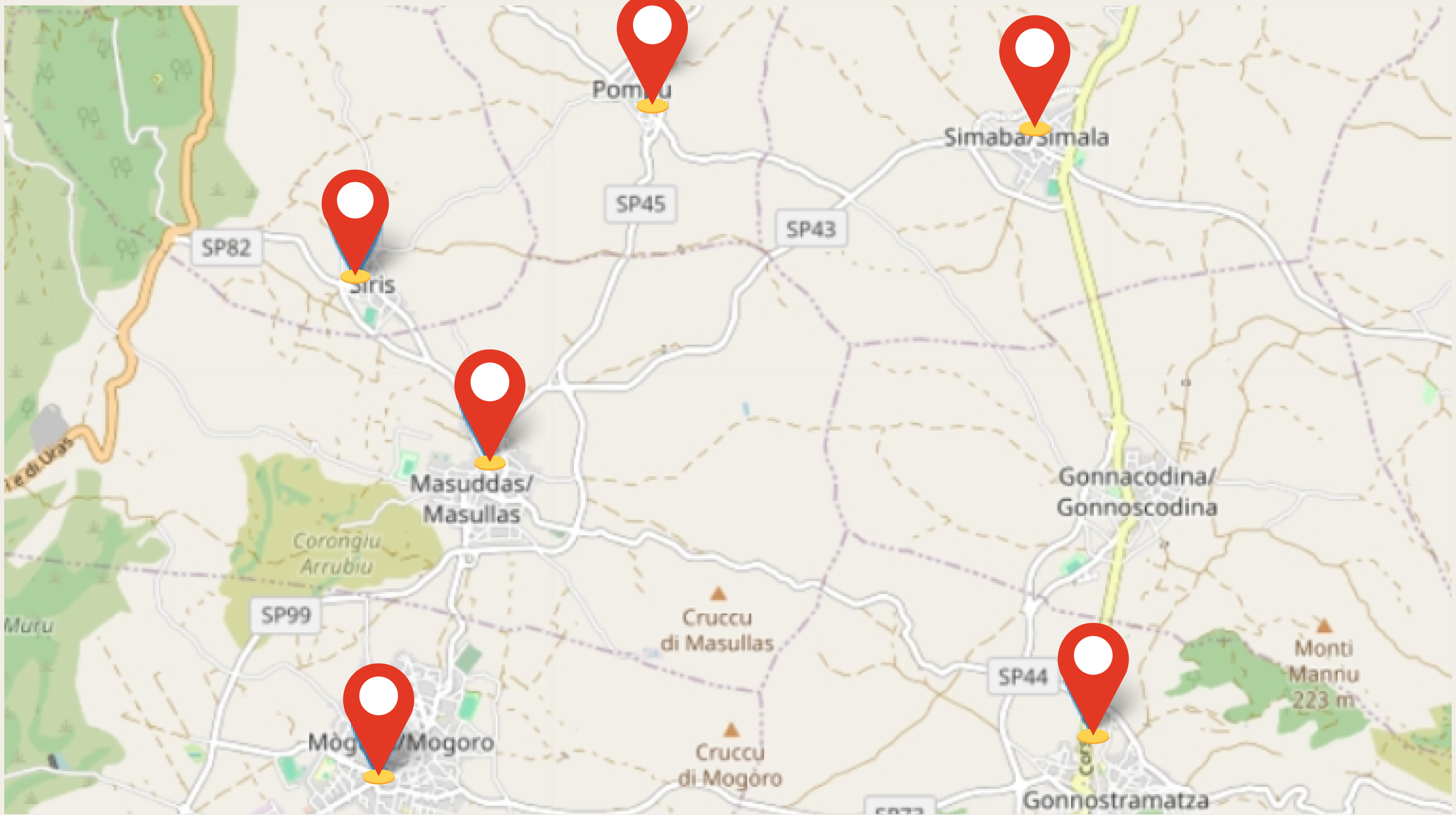
Biddixeddas piticas ma chi tenint unu patrimòniu stòricu-culturali e naturalìsticu mannu in unu territòriu arricu de testimonias archeològicas de època nuraxesa, romana-bizantina e medioevali.

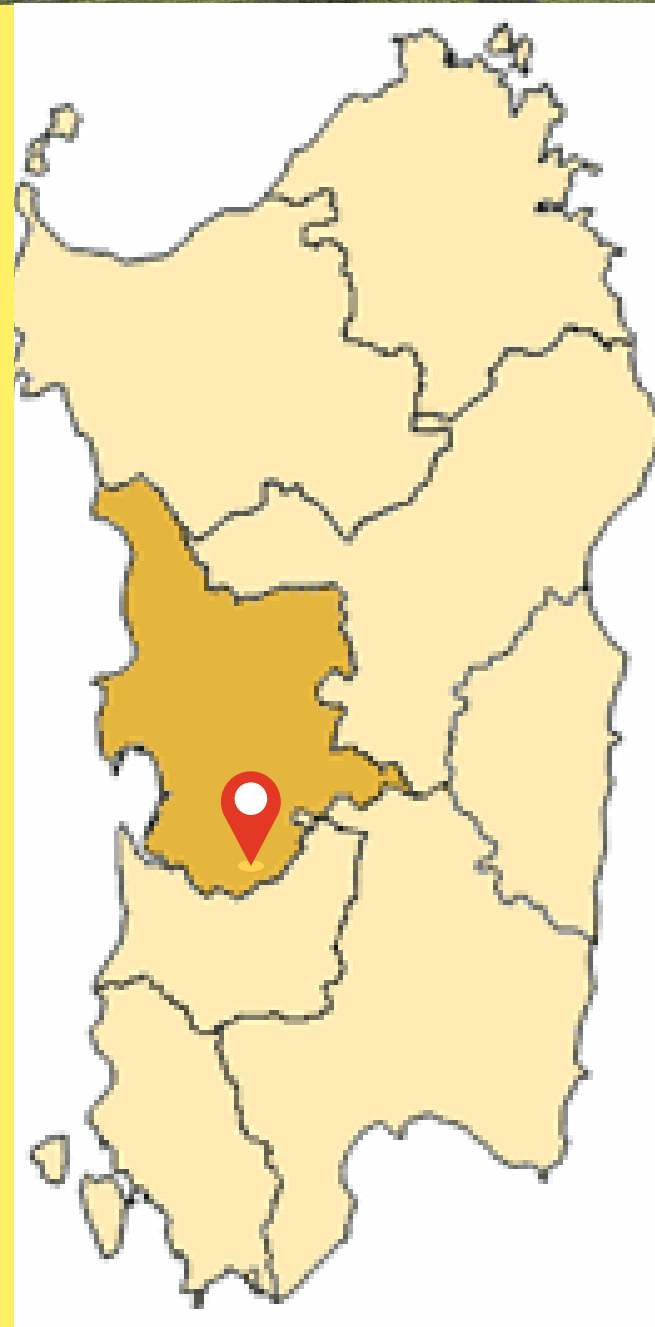
Dònna bidda tenit traditzionis antigas acapiadas a istrintu a su territòriu.

BIDDIXEDDAS PITICAS, A PAGU TRETU S'UNA DE S'ÀTERA . . .

Custus ses Comunas de sa Provìntzia de Aristanis ant postu paris is fortzas issoru e, lassendi a un'ala is làcanas comunalis, tenint interessu mannu a amparai e a avalorai su patrimoniu culturali, istòricu, naturalìsticu e paesagìsticu.

Traballendi a manus de pari e castiendi totus faci a su benidori, ndi bolint bogai a campu is prenda antigas cuadas e circai de aberri caminus nous de svilupu sòtziu-econòmicu po fai cresci su territòriu e fai a connosci su mellus chi nc'est in custu giassu de Sardìnnia.

SIRIS

- Popolazioni residenti: 228 (01.01.2025 - Istat)
- Superfitzie: 6,04 kmq
- Artesa: 161 m a suba de su livellu de su mari

SA BIDDÀ

Siris unu giassu arricu de bellesas naturalis e archeològicas e paristòrias antigas

Sa biddixedda de Siris si pesat in sa parti meridionali de su Monti Arci, ingiriau de buscus de ilixi, chercus e suèrgius e de matedu mediterràneu cun coloris e nuscus de murta, murdegu, modditzi e olioni.

Su giassu de su Monti innui s'agatat Siris est unu tretu de una bellesa ispantosa cun cunformatzionis geològicas de trachite comenti *Su Colombàriu* e unu nùmeru mannu de grutas e de benas de àcua.

Su territòriu tenit una stòria antiga meda e nci biviati genti giai in època neolìtica comenti faint a cumprendi is arrestus de is domus de janassas e is nuraxis chi agatamus in custu giassu.

SU TOPÒNIMU DE SA BIDDA FORSIS NDI BENIT DE SU GRECU **XIRIS**, **LILLU DE MONTI**, UNU FRORI CHI CRESCIAT MEDA IN CUSTU TERRITÒRIU

UNU PAGU DE STÒRIA

S'òrigini de sa bidda no est segura, in custu giassu nci biviati genti in època nuràgica e prenuràgica comenti faint a cumprendi is domus de janas e is nuraxis chi agatamus in su territòriu, su de Inus, de Pranu forru e a làcana cun sa biddixedda de Pompu su nuraxi Su sensu. In su nuraxi Porcilis a prus de sa pedra crobina ant agatau tumbas romanas, ceràmica e monedas.

A pustis de s'època preistòrica e romana, Siris in su Medioevu faiat parti de su Giudicau de Arbarèe in sa Curadoria de Marmidda. Intra a pustis in sa Diòcesi de Abas, candu sa bidda fiat acapiada a is marchesus de *Quirra*, *Centelles* e *Osorio*.

In su 1927 su Comunu de Siris fiat acapiadu a pari a is Comunas de Masuddas e Pompu e diventat Comunu a sei in su 1962.

CRÈSIAS

SANTU PISSENTI

In s'intrada de sa bidda si pesat sa cresiedda de Santu Pissenti de su de XIII-XIV sèculus.

Acontzada pagu tempus a imoi, a giru de sa crèsia ant agatau arrestus meda de època romana.

Is antigus narànt ca a pagu tretu de sa crèsia nci fiat una mata manna de olia e in is arrexinas suas fiat cuadu su tesoru de su santu.

SANTU SEBASTIANU

Sa crèsia parrochiali est intitulada a Santu Sebestianu, patronu de sa bidda, est una crèsia moderna fraigada in su 1958.

A chirru de intru funt allogadas duas stàtuas de linna de su de XVII sèculus: una de Santu Pissenti e una de Santu Antoni de Pàdua e arredus sacrus de de prata de su '500.

NURAXI DE INUS

De interessu mannu funt is testimonias archeològicas de època nuràgica fraigadas aingìriu de sa bidda, unu numeru mannu de nuraxis a pagu tretu s'unu de s'àteru: si ndi agatat agiumai unu in dònna chilòmetru cuadrau.

A uns 440 metrus de artesa, in mesu de unu buscu de matas de ilixi e suèrgiu si pesat su Nuraxi de Inus, comentu de unu meri mannu chi cumandat totu sa baddi a suta. Est unu nuraxi a tres turris, su prus importanti intra de is nuraxis de sa Giara de Siris.

A pagu tretu de su nuraxi nci funt is arruinas de una biddixedda nuràgica e de su muru chi dd'ingiriàt.

FESTAS E SAGRAS

FESTAS RELIGIOSAS

Su 19 e su 20 de su mesi de gennàrgiu si festat **Santu Sebestianu**, patronu de sa bidda.

Is siresus funt devotus meda a **Santu Pissenti** e dònna annu ddi faint una festa manna sa primu dii de su mesi de cabudanni e in su mesi de donniasantu s'inserru cun una prufessoni manna.

Non mancant a intru de s'annu atòbius culturalis e manifestatzionis po fai a connosci su territòriu e is bellesas suas.

